

«Μαθαίνω την ιστορία του τόπου μου με το δημοτικό τραγούδι»

Μπόνια Βελησσαρία Μ.Εδ.

Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής Κε.Δ.Δ.Υ. Λάρισας
velbon0@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η χρήση και επεξεργασία των ιστορικών πηγών μέσα στο σχολείο είναι ένας από τους πολλούς τρόπους διδακτικών μεθόδων που στοχεύουν στην απόκτηση των μαθητών «ιστορικής γνώσης», «ιστορικής σκέψης» και «ιστορικής συνείδησης», αναπτύσσοντας παράλληλα κριτική σκέψη και δεξιότητες που θα στοχεύουν στη βαθύτερη γνώση του εαυτού τους αλλά και του κοινωνικού περιβάλλοντος όπου ζουν. Μια μορφή ιστορικών πηγών είναι οι μουσικές συνθέσεις. Στη συγκεκριμένη ποιοτική έρευνα, το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στην αξιοποίηση των δημοτικών τραγουδιών μιας συγκεκριμένης τοπικής κοινωνίας για τη διδασκαλία της ιστορίας της. Ειδικότεροι στόχοι είναι να αναγνωριστεί από τους/τις μαθητές/τριες το δημοτικό τραγούδι ως ιστορική πηγή. Στη συνέχεια να διερευνηθεί αν η χρήση του δημοτικού τραγουδιού τους βοηθάει να αποκτήσουν βαθύτερη γνώση για την ιστορία αν αποτελεί κίνητρο μάθησης για όλους τους μαθητές με ή χωρίς μαθησιακές δυσκολίες στα πλαίσια μιας τροποποιημένης διδασκαλίας και αν μπορεί να καλλιεργήσει τη δημιουργική σκέψη και την ομαδική εργασία.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Τοπική Ιστορία, Δημοτικό Τραγούδι, Τροποποιημένη Διδασκαλία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιστορία είναι ένας κλάδος που γνώρισε θεμελιώδεις αλλαγές στον αιώνα μας ως προς το αντικείμενο, τις μεθόδους και τα εργαλεία της τα οποία διευρύνθηκαν και ανανεώθηκαν. Ως επιστήμη και ως γνωστικός κλάδος της εκπαίδευσης είναι επινοήση και απόκτημα των νεότερων χρόνων καθότι ως μάθημα εισάγεται στα σχολεία των ευρωπαϊκών χωρών στα μέσα περίπου του 19^{ου} αι., (Λεοντσίνης, 2003: 15-25). Σε μια εποχή ανάδυσης των ευρωπαϊκών εθνικισμών όπως ήταν ο 19^{ος} αι., η καινούρια αυτή επιστήμη συνέβαλε στην επιβεβαίωση της εθνικής ταυτότητας και στην ανάδειξη της κοινής μνήμης (Σμυρναίος, 2008:33-39).

Πριν προχωρήσουμε στους λόγους για τους οποίους θεωρήθηκε απαραίτητο να διδάσκεται η ιστορία στα σχολεία, θα πρέπει να διευκρινίσουμε τι ακριβώς εννοούμε με τον όρο «ιστορία». Ο όρος έχει πολλές και διαφορετικές σημασίες. Δύο είναι οι επικρατέστερες.

Η πρώτη αφορά το σύνολο των γεγονότων που συνέβησαν στο παρελθόν, είτε έχουν καταγραφεί είτε όχι. Η δεύτερη μας παραπέμπει στην καταγραμμένη ιστορία, δηλαδή στην ιστορία που γνωρίζουμε μέσα από το έργο του ιστορικού.

Όσον αφορά τη σχολική ιστορία, είναι γεγονός ότι δεν της αποδίδουν το ίδιο νόημα με εκείνο της ιστορίας των ιστορικών. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να επιλεγεί το τι θα διδάσκεται μέσα στο σχολείο και τι έξω από αυτό, να αποσαφηνισθεί ο επιδιωκόμενος βαθμός γνωστικής εξειδίκευσης και να δρομολογηθούν οι ανάλογες, μαθησιακές διαδικασίες. (Μοισιάς, 2000: 50-54, Χαρίτος, 2003: 15-18).

Τα τελευταία χρόνια διάφορες έρευνες, βιβλία και άρθρα μαρτυρούν για το αυξανόμενο ενδιαφέρον σε σχέση με τα ζητήματα που θέτει η διδασκαλία της ιστορίας στο σχολείο και ιδιαίτερα η διδασκαλία της τοπικής ιστορίας ως ένα αντίδοτο για την εν δυνάμει απειλή που θέτει η παγκοσμιοποίηση στους τοπικούς πολιτισμούς και τις ταυτότητες. Μέχρι πριν από λίγα χρόνια η ιστορία ήταν το κατεξοχήν μάθημα για αποστήθιση, με συνέπεια να μην έχει κανένα ενδιαφέρον για τις μαθήτριες και τους μαθητές επειδή δεν μπορούσαν να συσχετίσουν τις ιστορικές έννοιες και τα γεγονότα του παρελθόντος με τη σημασία τους για την καθημερινή ζωή.

Σήμερα το μάθημα της ιστορίας, σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα, έχει τρεις σκοπούς: οι μαθητές/τριες να αποκτήσουν «ιστορική γνώση», «ιστορική σκέψη» και «ιστορική συνείδηση», αναπτύσσοντας παράλληλα κριτική σκέψη και δεξιότητες που θα στοχεύουν στη βαθύτερη γνώση του εαυτού τους αλλά και του κοινωνικού περιβάλλοντος όπου ζουν. Πολλοί τρόποι έχουν προταθεί για την επίτευξη αυτών των στόχων και ανάμεσα σε αυτούς είναι η χρήση και επεξεργασία των ιστορικών πηγών μέσα στο σχολείο, μια μέθοδος ιστορικής διδασκαλίας, η οποία βρίσκεται σε αντίθεση με την παραδοσιακή αφήγηση. **Οι πηγές μπορούν να προσδώσουν μια σημαντική δύναμη έλξης, για την κινητοποίηση των μαθητών.**

Η μουσική και το τραγούδι ως ιστορικές πηγές αποτελούν ένα συναρπαστικό και αποτελεσματικό μέσο για να παρακινηθούν όλοι οι μαθητές/τριες στη μελέτη του παρελθόντος. Η ευρύτατη χρήση της μουσικής σε διάφορες πτυχές της καθημερινής ζωής και η αδιαμφισβήτητη αξία του μελοποιημένου δημοτικού τραγουδιού ως ένα σημαντικό μορφωτικό όργανο - καθώς παρουσιάζει πλούσιο ποιητικό και γλωσσικό περιεχόμενο - αποτέλεσε την αφετηρία της παρούσας ποιοτικής έρευνας (στο πλαίσιο μεταπτυχιακού προγράμματος του ΠΤΔΕ Παν/μιου Θεσσαλίας).

Στη συγκεκριμένη εργασία, το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στην αξιοποίηση των δημοτικών τραγουδιών μιας συγκεκριμένης τοπικής κοινωνίας για να γνωρίσουν οι μαθητές την ιστορία του τόπου τους. **Στόχος μας** είναι να διδάξουμε την ιστορία με έναν εναλλακτικό, μη-παραδοσιακό και ενδιαφέροντα τρόπο μέσω της αισθητικής/ιστορικής προσέγγισης των δημοτικών τραγουδιών, της ανάλυσης και της επεξεργασίας τους ώστε οι μαθητές/τριες, όχι μόνο να γνωρίσουν τον πολιτιστικό τους πλούτο αλλά κυρίως τα ιστορικά γεγονότα ή τις ιστορικές προσωπικότητες που υπήρξαν η αφορμή ή η πηγή έμπνευσης για να δημιουργηθούν αυτά τα άσματα.

Ο τόπος που επιλέχθηκε για να διεξαχθεί η έρευνα είναι το νησί της Σκιάθου, το οποίο έχει να προσφέρει πλούσιο υλικό και πληροφορίες σε ιστορικά θέματα και σε γνωστές ιστορικές προσωπικότητες που έζησαν μόνιμα ή βρέθηκαν για κάποιο χρονικό διάστημα στο νησί.

Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Σκοπός, υποθέσεις και ερευνητικά ερωτήματα

Το πρόγραμμα που σχεδιάσαμε δεν είχε ως στόχο να διδάξουμε στους μαθητές τα χαρακτηριστικά, τις κατηγορίες και το περιεχόμενο του δημοτικού τραγουδιού, αλλά να διαπιστωθεί εάν αξιοποιώντας ένα δημοτικό τραγούδι μπορούμε να διδάξουμε ιστορία ξεφεύγοντας από την παραδοσιακή μέθοδο της αφήγησης ενός ιστορικού γεγονότος ή ενός θέματος, καθώς και πώς μπορεί το ίδιο το τραγούδι να αποτελέσει ιστορική πηγή και να βάλει τους μαθητές σε μία διαδικασία όπου θα βρουν μόνοι τους τις πληροφορίες μέσα σε σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης (π.χ. χρήση Η/Υ).

Η υπόθεση της εργασίας μας ήταν, εάν το δημοτικό τραγούδι ως διδακτικό εργαλείο μπορεί να παρακινήσει τους μαθητές να αποκτήσουν γνώση πάνω σ' ένα ιστορικό θέμα του τόπου τους, χωρίς να χρειάζεται ο δάσκαλος ή οι μαθητές/τριες να έχουν ιδιαίτερες γνώσεις στη μουσική.

Ειδικότεροι στόχοι αφορούν την προσέγγιση δευτερογενών πηγών και την άντληση πληροφοριών για να ερμηνεύσουν τα ιστορικά γεγονότα, την εξοικείωση των μαθητών με τη διαδικασία της διερεύνησης και αξιολόγησης ιστορικών πληροφοριών και την καλλιέργεια της αναλυτικής και συνθετικής ικανότητάς τους

Επιπλέον, η δημιουργία του νέου μαθησιακού περιβάλλοντος αποσκοπούσε στην επαφή των μαθητών με τον τεχνολογικό αλφαριθμητισμό ως «διαμεσολαβητή» στη μαθησιακή διαδικασία και τη διαμόρφωση δεξιοτήτων με νοητικό, γνωστικό, κριτικό, και επικοινωνιακό περιεχόμενο, στην ενεργό συμμετοχή των μαθητών και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων μέσα σε συνεργατικό πλαίσιο (Κόκκινος, 2003: 33-37).

Διάρκεια του προγράμματος

Η θεματική ενότητα που επιλέχθηκε για την εκπαιδευτική έρευνα της διδασκαλίας της ιστορίας και ειδικότερα της ιστορίας ενός τόπου ήταν «Κλέφτες και Αρματολοί» και πραγματοποιήθηκε σε μαθητές της ΣΤ' τάξης του 1^{ου} Δημοτικού Σχολείου Σκιάθου. Με αφορμή το κεφάλαιο της ιστορίας «Κλέφτες και Αρματολοί» οι μαθητές επεξεργάστηκαν ερωτήματα διερευνητικά και διαλογικά καθώς επίσης εκτέλεσαν δραστηριότητες, ευελπιστώντας να εξασφαλίσουμε μεγαλύτερη επιτυχία στους διδακτικούς στόχους που είχαν τεθεί σε αυτή την εκπαιδευτική παρέμβαση.

Το ερευνητικό πρόγραμμα εφαρμόστηκε σε 2 διδακτικά τρίωρα και 4 διδακτικά δίωρα. Σε κάθε διδακτικό δίωρο οι μαθητές καλούνταν να επεξεργαστούν ένα σχέδιο μαθήματος ομαδοσυνεργατικά. Επίσης, στην αρχή και στο τέλος του προγράμματος δόθηκε στους μαθητές και στη δασκάλα ένα ερωτηματολόγιο ανίχνευσης των χαρακτηριστικών και του γνωστικού επιπέδου των μαθητών και ένα ερωτηματολόγιο ικανοποίησης/αποτίμησης του προγράμματος.

Οι μέθοδοι διδασκαλίας που εφαρμόστηκαν σε όλο το πρόγραμμα ήταν η ομαδοσυνεργατική με την τεχνική της χιονοστιβάδας, διερευνητική-ανακαλυπτική μάθηση, διαλογική και συνθετική εργασία όπου οι μαθητές αναλαμβάνουν ρόλους, ερευνούν πληροφορίες, αξιολογούν και αποφασίζουν.

Η εργασία σε ομάδες κρίθηκε αναγκαία προϋπόθεση για να επιτευχθούν οι μαθησιακοί, οι διδακτικοί και οι στόχοι της συνεργατικής μάθησης, καθώς

προσφέρει το κατάλληλο πλαίσιο για την αποτελεσματική διδασκαλία με την υποστήριξη των Τ.Π.Ε.

Μοιράστηκαν σε έντυπη μορφή και προτάθηκαν σε ηλεκτρονικές διευθύνσεις κείμενα εργασίας (π.χ.βλ. παράρτημα και «Φωτόδεντρο»), πίνακες ζωγραφικής και σίχοι δημοτικών τραγουδιών με τα ιστορικά γεγονότα ή πρόσωπα που θέλαμε να διδάξουμε καθώς επίσης και χάρτες για να εντοπίσουν οι μαθητές τις τοποθεσίες που έλαβαν χώρα τα γεγονότα. Επιπλέον ακούσαμε τη μουσική και τα ιστορικά τραγούδια (δημοτικά και έντεχνα) σε cd ή στον Η/Υ (γου tube) με σκοπό να δημιουργήσουμε συνειρμούς στους/στις μαθητές/τριες.

Δείγμα

Οι μαθητές που συμμετείχαν ήταν δεκαοκτώ (18), έξι (6) αγόρια και δώδεκα (12) κορίτσια. Από αυτά, τα τρία κατάγονταν από την Αλβανία, ένα από την Αγγλία, ένα με πατέρα Έλληνα αλλά μητέρα Αγγλίδα, ένα από πατέρα Έλληνα και μητέρα Αυστριακή, και 12 παιδιά από την Ελλάδα.

Σύμφωνα με την εκπαιδευτικό της τάξης το γνωστικό επίπεδο όλων των μαθητών του ΣΤ'2 σε γενικές γραμμές αλλά και στο μάθημα της ιστορίας ειδικότερα ήταν σχετικά καλό. Συγκεκριμένα ανέφερε, ότι στην τάξη υπήρχαν έξι άριστοι μαθητές και υπόλοιποι ήταν μέτριοι, ενώ δύο από αυτούς ήταν κάτω του μετρίου.

Από τα δεκαοκτώ παιδιά τα δύο παρουσίαζαν προβλήματα συμπεριφοράς και μαθησιακές δυσκολίες. Και οι δύο μαθητές κατά τη διάρκεια του μαθήματος σχολίαζαν τους άλλους συμμαθητές και αποτελούσαν τους κωμικούς της τάξης.

Σχετικά με το μαθησιακό τους επίπεδο, ο πρώτος μαθητής που αναφέρθηκε παραπάνω παρουσίαζε προβλήματα στον γραπτό λόγο. Στην ελεύθερη γραφή κειμένου παρήγαγε απλοϊκές προτάσεις με πάρα πολλά ορθογραφικά λάθη. Στα προφορικά μαθήματα μπορούσε να μεταφέρει μόνο κάποια από αυτά που ακροαζόταν μέσα στην τάξη (π.χ. την ιστορία) ή ελλειπτικά κάποια παράγραφο από το μάθημα, συνήθως την πρώτη. Ο άλλος μαθητής έγραφε μακροπερίόδους επαναλαμβάνοντας την ίδια έννοια ή λέξεις. Παρουσίαζε ανωριμότητα και ελλείμματα στην ανάγνωση και στον προφορικό λόγο (όπως κομπιάσματα, επαναλήψεις της ίδιας λέξης, γνωστικά κενά).

Οι υπόλοιποι μαθητές σε γενικές γραμμές ήταν συνεργάσιμοι. Πριν την εφαρμογή του προγράμματος οι μαθητές δεν είχαν δουλέψει ομαδοσυνεργατικά και ερευνητικά με τους Η/Υ μέσα στην τάξη αλλά η δασκάλα τους, τους έδινε κάποιες φορές θέματα που έπρεπε να δουλέψουν σε ομάδες εκτός διδακτικού ωραρίου.

Διαδικασία

Το ερευνητικό πρόγραμμα εφαρμόστηκε για δύο εβδομάδες, από τρεις μέρες την κάθε βδομάδα. Την πρώτη και την τελευταία μέρα το μάθημα έγινε την πέμπτη (5^η), την έκτη (6^η) και την έβδομη (7^η) ώρα του ωρολογίου σχολικού προγράμματος (120 λεπτά). Τις υπόλοιπες μέρες οι μαθητές μελέτησαν τα φύλλα εργασιών την έκτη (6^η) και την έβδομη (7^η) ώρα του ωρολογίου σχολικού προγράμματος (75 λεπτά το διδακτικό δίωρο).

Το 1ο διδακτικό τρίωρο έγινε στο χώρο της αίθουσας της πληροφορικής. Στην αρχή χωρίσαμε τους μαθητές σε 6 ομάδες των τριών ατόμων (18 μαθητές). Η επιλογή των μαθητών σε κάθε ομάδα έγινε με τη βοήθεια της δασκάλας

φροντίζοντας σε κάθε ομάδα να υπάρχει ένας «δυνατός» και ένα «αδύναμος» μαθητής. Κάθε ομάδα είχε μπροστά της έναν υπολογιστή και ακουστικά. Σε κάθε υπολογιστή είχαμε περασμένα τα φύλλα εργασιών που εμπειρεύσαν δραστηριότητες με διαφορετικό βαθμό δυσκολίας (τροποποιημένη διδασκαλία) και τα μουσικά κομμάτια (επιλεγμένα έντεχνα και δημοτικά τραγούδια). Τα φύλλα εργασιών δίνονταν και σε έντυπη μορφή στους μαθητές και τη δασκάλα (ένα για τον καθένα χωριστά). Αναλυτικότερα, πρώτα μοιράσαμε τα φύλλα εργασιών. Κατόπιν ακούσαμε το τραγούδι «Κορόιδο Μουσολίνι και κάναμε ερωτήσεις που υπήρχαν στα φύλλα εργασιών που είχαν μοιραστεί στους μαθητές. Ακολούθησε το τραγούδι «Ο δρόμος» και επαναλάβαμε τις ίδιες ερωτήσεις. Μετά βάλουμε στα παιδιά να ακούσουν ένα ιστορικό δημοτικό τραγούδι και το σχολιάσαμε καλώντας τους μαθητές να απαντήσουν προφορικά στις ερωτήσεις του φυλλαδίου εργασιών. Το επόμενο διδακτικό δίωρο οι μαθητές έπρεπε να επεξεργαστούν τις δραστηριότητες στα φύλλα εργασιών με μελέτη, αναζήτηση και συλλογή πληροφοριών έχοντας ως κύριο στόχο να κατανοήσουν τη διαφορά ανάμεσα στα έντεχνα και τα δημοτικά τραγούδια. Στη συνέχεια τα παιδιά δούλεψαν ομαδοσυνεργατικά. Τα τελευταία δεκαπέντε λεπτά του μαθήματος παρουσίασαν τα γραπτά τους κείμενα (ένας από κάθε ομάδα ανέλαβε να διαβάσει την εργασία τους). Ακολούθησε σύντομη συζήτηση και αξιολόγηση των εργασιών από την ολομέλεια.

Στο 2^ο διδακτικό δίωρο ο χώρος διδασκαλίας ήταν η αίθουσα προβολών. Μοιράσαμε στους μαθητές τα ίδια φύλλα εργασιών με τις ερωτήσεις που θα δουλεύαμε για να επεξεργαστούμε την ηχητική και εικονική πηγή. Με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του προβολέα βάλουμε να ακουστούν τα τραγούδια και παρουσιάσαμε τους πίνακες ζωγραφικής σχετικά με τους κλέφτες και αρματολούς τους οποίους οι μαθητές περιγράψανε και σχολίασαν με βάση τις ερωτήσεις του φυλλαδίου που συνόδευαν κάθε πίνακα. Αυτό το δίωρο μαζί με το πρώτο δίωρο των έντεχνων και δημοτικών τραγουδιών αποτέλεσε την αφόρμηση του προγράμματος.

Στο 3^ο και 4^ο διδακτικό δίωρο ο χώρος διδασκαλίας του μαθήματος ήταν η αίθουσα υπολογιστών. Μοιράσαμε στους μαθητές τα φύλλα εργασιών, τα οποία περιείχαν: α) τους στίχους των δημοτικών τραγουδιών (πρωτογενής πηγή), β) πέντε - οκτώ κύκλους δραστηριοτήτων (βλ. παράρτημα), στους οποίους οι μαθητές διερευνώντας ομαδοσυνεργατικά και εφαρμόζοντας την τεχνική της χιονοστιβάδας θα έκαναν συγκρίσεις, αναλύσεις μεταξύ των στίχων (των δημοτικών τραγουδιών) ή μεταξύ στίχων (ενός ιστορικού δημοτικού τραγουδιού) και κειμένων (από το σχολικό βιβλίο ή από προτεινόμενες ηλεκτρονικές διευθύνσεις), περιηγήσεις σε χάρτες (google map) και σχολιασμούς συγκεκριμένων επιλεγμένων (από τον εκπαιδευτικό) φωτογραφιών και πινάκων ζωγραφικής με θέμα τη ζωή των κλεφτών. Κάθε κύκλος είχε διαφορετικό βαθμό δυσκολίας ανάλογη των μαθησιακών δυνατοτήτων των παιδιών (τροποποιημένη διδασκαλία).

Στο 5^ο διδακτικό δίωρο μοιράσαμε σε κάθε ομάδα ένα φάκελο που περιείχε α) τα φύλλα εργασιών τα οποία δεν ήταν ίδια για όλες τις ομάδες αφού ανά δύο ομάδες θα επεξεργάζονταν το ίδιο ιστορικό θέμα έχοντας ως πρωτογενή πηγή δύο δημοτικά τραγούδια εκ των οποίων το ένα ήταν σκιαθίτικο με τον τίτλο «Της Σκιάθου

τα ψηλά βουνά» και το άλλο με τον τίτλο «Του Γιάννη του Σταθά». Άρα σ' αυτό το διδακτικό δώρο τα παιδιά επεξεργάστηκαν τρία φύλλα εργασιών. Η κάθε ομάδα είχε τους στίχους των τραγουδιών και μελοποιημένα τα τραγούδια στον υπολογιστή (μαγνητοφωνημένα στον Η/Υ και γου tube) καθώς επίσης και το κείμενο του σχολικού εγχειρίδιου της Ιστορίας της ΣΤ' τάξης (περιήγηση στο «Φωτόδεντρο»). Οι μαθητές μελέτησαν τα κείμενα (έντυπα και ηλεκτρονικά), τους ηλεκτρονικούς χάρτες, παρήγαγαν στίχους και κείμενα και ζωγράρισαν σκηνές της τοπικής ιστορίας. Στο τέλος, η κάθε ομάδα παρουσίασε στην ολομέλεια τα σχόλια της και έγινε η σύνθεση και εξαγωγή συμπερασμάτων.

Το 6ο διδακτικό δώρο ήταν και το τελευταίο της έρευνας. Το μάθημα έγινε στην αίθουσα προβολών. Αυτό το δώρο ξεκίνησε με την παρουσίαση των γραπτών κειμένων που είχαν γράψει οι μαθητές τα προηγούμενα μαθήματα. Κάθε ομάδα με τη βοήθεια του υπολογιστή και του προβολέα παρουσίασε το ιστορικό της κείμενο, φωτογραφίες από τοποθεσίες της Σκιάθου (συλλογή από ιστοσελίδες) που έδρασαν οι αρματολοί. Μετά από κάθε παρουσίαση γινόταν σχολιασμός, συζήτηση και η αξιολόγηση από τους μαθητές και τη δασκάλα. Στο τέλος παρουσίασαν τους θεατρικούς διαλόγους, τους στίχους και τις ζωγραφίες που είχαν γράψει σχετικά με το ιστορικό θέμα που είχαν επεξεργαστεί. Το πρόγραμμα τελείωσε με το χορό της «Καμάρας» (σκιαθίτικος χορός) στον προαύλιο χώρο του σχολείου.

Τεχνικές ανάλυσης, παρουσίασης και ερμηνείας των αποτελεσμάτων

Η επισκόπηση της έρευνας έγινε με ερωτηματολόγια (με ερωτήσεις κυρίως ανοικτού τύπου) και παρατήρηση ενός σχετικά μικρού αριθμού επιλεγμένων ατόμων (μαθητές του ΣΤ2) με στόχο τη διερεύνηση των ερευνητικών μας ερωτημάτων.

Την πρώτη διδακτική ώρα του πρώτου τρίωρου του προγράμματος μοιράσαμε στους μαθητές το Ερωτηματολόγιο ανίχνευσης για το μαθητή. Κύριος στόχος του ερωτηματολογίου ήταν να συλλέξουμε πληροφορίες για τις διαθέσεις των μαθητών σχετικά με το μάθημα της ιστορίας και το δημοτικό τραγούδι ώστε στο τέλος του προγράμματος, αφού συμπληρώσουν και το δεύτερο ερωτηματολόγιο, το Ερωτηματολόγιο ικανοποίησης, να γίνουν οι ανάλογες παρατηρήσεις και τα συμπεράσματα για να διαπιστώσουμε εάν πετύχαμε θετικότερα μαθησιακά αποτελέσματα σε σχέση με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας.

Οι ερωτήσεις σε όλα τα ερωτηματολόγια και στο Φύλλο Παρατήρησης ήταν πολλαπλής επιλογής με σκοπό να διευκολυνθούν μαθητές και εκπαιδευτικός στην συμπλήρωσή τους, αλλά και ανοικτού τύπου που αποσκοπούσε στην ανίχνευση ιδεών σχετικά με το θέμα.

Αρχικό Ερωτηματολόγιο

Το Ερωτηματολόγιο για το μαθητή είναι ένα τρισέλιδο φυλλάδιο όπου υπάρχουν 14 ερωτήσεις. Η πρώτη και η δεύτερη ερώτηση αφορά τη γενική και την τοπική ιστορία. Ο κάθε μαθητής καλείται να απαντήσει, σε πεντάβαθμη κλίμακα επιλέγοντας έναν από τους πέντε χαρακτηρισμούς (Πάρα πολύ, Πολύ, Αρκετά, Ελάχιστα, Καθόλου). Η πρώτη ερώτηση αφορά τη ζωή των ανθρώπων που ζούσαν

παλιά και εάν τους αρέσει ειδικότερα να μαθαίνουν για την ζωή των ανθρώπων που ζούσαν παλιά στον τόπο τους.

Η τρίτη, η τέταρτη, η πέμπτη και η έκτη ερώτηση έχει σχέση με τη διδασκαλία της ιστορίας. Στην τρίτη ερώτηση, οι μαθητές πρέπει να απαντήσουν επιλέγοντας έναν από τους πέντε χαρακτηρισμούς (Πάρα πολύ, Πολύ, Αρκετά, Ελάχιστα, Καθόλου), εάν τους αρέσει το μάθημα της ιστορίας όπως το διδάσκονται. Ενώ στην τέταρτη, στην πέμπτη και στην έκτη ερώτηση πρέπει να γράψουν με λίγα λόγια, τι τους αρέσει περισσότερο στον τρόπο με τον οποίο διδάσκονται την ιστορία, τι δεν τους αρέσει στον τρόπο με τον οποίο διδάσκονται την ιστορία και να γράψουν με ποιο τρόπο μπορούμε γενικά να μάθουμε την ιστορία ενός τόπου ή προσώπου αναφέροντας όλους τους τρόπους που γνωρίζουν.

Η έβδομη και η όγδοη ερώτηση αφορά την ιστορία της Σκιάθου και την ιστορική ενότητα που θέλουμε οι μαθητές μας να επεξεργαστούν βαθύτερα, «Κλέφτες και αρματολοί».

Οι επόμενες έξι ερωτήσεις είναι σχετικές με τα δημοτικά τραγούδια. Στην ένατη, στη δέκατη και στην ενδέκατη τα παιδιά για ακόμη μία φορά επιλέγοντας έναν από τους πέντε χαρακτηρισμούς (Πάρα πολύ, Πολύ, Αρκετά, Ελάχιστα, Καθόλου) απαντούν στις ερωτήσεις: α) εάν ακούν, β) εάν τραγουδούν και γ) εάν χορεύουν δημοτικά τραγούδια.

Στην δωδέκατη ερώτηση, θα πρέπει να γράψουν με λίγα λόγια σε ποιες κοινωνικές εκδηλώσεις συνήθως ακούν, τραγουδούν και χορεύουν δημοτικά τραγούδια. Στην δέκατη τρίτη, θα πρέπει να εξηγήσουν γιατί αυτού του τύπου τα τραγούδια ονομάζονται δημοτικά και τέλος στην δέκατη τέταρτη να γράψουν τι περιγράφουν τα δημοτικά τραγούδια.

Ερωτηματολόγιο Ικανοποίησης

Την τελευταία ώρα του προγράμματος, οι μαθητές συμπληρώνουν το Ερωτηματολόγιο Ικανοποίησης. Συγκρίνοντας και αξιολογώντας τις απαντήσεις αυτού του ερωτηματολογίου με του αρχικού που συμπληρώνουν τα παιδιά, θα βγουν κάποια συμπεράσματα σχετικά με το πρόγραμμα.

Στο Ερωτηματολόγιο Ικανοποίησης υπάρχουν 11 ερωτήματα σε ένα τρισέλιδο φυλλάδιο. Στην αρχή, ο κάθε μαθητής σημειώνει ένα Χ στην επιλογή Αγόρι ή Κορίτσι. Από την πρώτη μέχρι την έβδομη ερώτηση θα συνεχίσει να σημειώνει με ένα Χ επιλέγοντας κάθε φορά έναν από τους χαρακτηρισμούς (Πάρα πολύ, Πολύ, Αρκετά, Ελάχιστα, Καθόλου Εύκολη, Δύσκολη, Ενδιαφέρουσα, Κουραστική).

Συγκεκριμένα, στην πρώτη ερώτηση ο/η μαθητής/τρια θα απαντήσει πόσο του άρεσε το μάθημα, στη δεύτερη και στην τρίτη, θα απαντήσει πώς του φάνηκε η εργασία σε ομάδες κατά τη διάρκεια του μαθήματος και πώς του φάνηκαν οι δραστηριότητες στα φύλλα εργασιών αντίστοιχα.

Στην τέταρτη, στην πέμπτη, στην έκτη και στην έβδομη ερώτηση θέλουμε να διαπιστώσουμε κατά πόσο το πρόγραμμα και τα φύλλα εργασιών τους έχουν βοηθήσει να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις στη γενική και τοπική ιστορία σχετικά με το ιστορικό θέμα, «Κλέφτες και αρματολοί». Στην όγδοη και ένατη ερώτηση με λίγα λόγια γράφουν τι τους άρεσε και τι δεν τους άρεσε περισσότερο σε αυτό τον τρόπο διδασκαλίας της ιστορίας στον οποίο συμμετείχαν. Ενώ στην

ενδέκατη, καλούνται να γράψουν τη γνώμη τους για το τι άλλο θα μπορούσαμε να κάνουμε για να κατανοήσουμε καλύτερα τη ζωή των Κλεφτών.

Στη δέκατη, αναφέρουν εάν τώρα μετά το πρόγραμμα τους αρέσει περισσότερο να ακούν, να τραγουδούν ή να χορεύουν δημοτικά τραγούδια.

Ερωτηματολόγιο για τον/την δάσκαλο/α

Η εκπαιδευτικός της τάξης επίσης συμπληρώνει ένα ερωτηματολόγιο πριν την εφαρμογή του προγράμματος, Οι ερωτήσεις αυτού του ερωτηματολογίου είναι σχετικές με το μαθησιακό επίπεδο των μαθητών.

Φύλλο Παρατήρησης

Η εκπαιδευτικός έχοντας το ρόλο του παρατηρητή θα πρέπει να συμπληρώσει ένα τρισέλιδο με έντεκα ερωτήσεις στο τέλος του προγράμματος.

Ανάλυση

Από την ανάλυση των απαντήσεων προκύπτει ότι η διδακτική παρέμβαση που πραγματοποιήσαμε στο μάθημα της Ιστορίας και της Τοπικής Ιστορίας και στην θεματική ενότητα «Κλέφτες και αρματολοί» με τη χρήση του δημοτικού τραγουδιού σε σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης (χρήση Η/Υ) υπήρξε επιτυχής.

Σε όλους τους μαθητές άρεσε το μάθημα και το βρήκαν ενδιαφέρον. Στα δεκαεφτά παιδιά η εργασία σε ομάδες και τα φύλλα εργασιών φάνηκαν ενδιαφέροντα και εύκολα. Οι δεκαπέντε από τους δεκαοχτώ μαθητές θεωρούν ότι η μέθοδος διερεύνησης με τις δραστηριότητες στα φύλλα εργασιών τους βοήθησαν πάρα πολύ, έως πολύ να γνωρίσουν καλύτερα τη ζωή των κλεφτών και αρματολών και την σχέση αυτών των προσώπων με το νησί τους, ενώ στην αρχή οι μισοί από αυτούς πίστευαν ότι τη γνωρίζουν αρκετά. Τα αγόρια περισσότερο από τα κορίτσια απάντησαν ότι το πρόγραμμα τους βοήθησε να αποκτήσουν περισσότερες γνώσεις. Ένας μόνο μαθητής ήταν που θεώρησε ότι η νέα διδακτική προσέγγιση τον βοήθησε ελάχιστα, αν και σύμφωνα με τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων φάνηκε να του άρεσε.

Σε όλα τα αγόρια αλλά και στα μισά κορίτσια άρεσε που δούλεψαν με τους υπολογιστές και σε ομάδες. Από την άλλη, ενώ σε όλα τα κορίτσια ήταν αρεστό να ψάχνουν και να βρίσκουν μόνες τους πληροφορίες από έντυπα και ηλεκτρονικά κείμενα και τραγούδια, μόνο στα μισά αγόρια άρεσε αυτή η διαδικασία.

Επιπλέον, εννιά μαθήτριες και οι μισοί μαθητές χαρακτήρισαν τέλειο το πρόγραμμα ενώ πέντε μαθήτριες και οι υπόλοιποι μισοί μαθητές διαφοροποιήθηκαν κάπως στις απαντήσεις. Συγκεκριμένα πέντε μαθήτριες και ένας μαθητής έγραψαν ότι, αν και τους άρεσε πολύ αυτός ο τρόπος διδασκαλίας, βρήκαν δύσκολες κάποιες ερωτήσεις. Μία μαθήτρια έγραψε ότι βαρέθηκε λίγο στην αρχή. Τέλος, δύο μαθητές απάντησαν ότι δεν τους άρεσε που έπρεπε να γράψουν ένα ιστορικό κείμενο.

Τελικά, η εκπαιδευτική μας παρέμβαση βοήθησε σχεδόν όλους τους μαθητές, εκτός από μία μαθήτρια να αποκτήσουν θετική στάση για το δημοτικό τραγούδι.

Στην τελευταία ερώτηση «Τι άλλο νομίζεις ότι θα μπορούσαμε να κάνουμε για να κατανοήσουμε καλύτερα την ιστορία των κλεφτών;» οι δώδεκα από τους δεκαοχτώ μαθητές δεν είχαν να προτείνουν κάτι, είτε γιατί δεν ήξεραν, είτε γιατί θεωρούσαν αρκετά αυτά που κάναμε. Τέσσερις μαθήτριες όμως έγραψαν τις ιδέες τους για μία

επίσκεψη σε έναν ιστορικό χώρο ή μουσείο ή την προβολή μιας ιστορικής ταινίας ή ακόμη και την επεξεργασία περισσότερων τραγουδιών και κειμένων.

Η δασκάλα που ήταν παρούσα καθ' όλη τη διάρκεια των μαθημάτων και είχε αναλάβει το ρόλο του παρατηρητή ανέφερε ότι η συμμετοχή των μαθητών κατά τη διάρκεια του μαθήματος ήταν καλή. Η εργασία σε ομάδες της φάνηκε ενδιαφέρουσα και αποτελεσματική.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ

Σύμφωνα λοιπόν με τα συμπεράσματα της έρευνάς μας, η μουσική και ειδικότερα το δημοτικό τραγούδι, αποτελούν πράγματι κίνητρο για τους/τις μαθητές/τριες. Επιπλέον τους βοήθησε να συνειδητοποιήσουν ότι το δημοτικό τραγούδι αποτελεί μια ιστορική πηγή, την οποία μπορούμε να αναλύσουμε, να συγκρίνουμε με άλλες πηγές και έτσι να διεισδύσουμε στα συναισθήματα και στη νοοτροπία των ανθρώπων του παρελθόντος. Επιπλέον, η χρήση των Η/Υ για την ακρόαση των μουσικών κομματιών, την αναζήτηση πληροφοριών και φωτογραφιών και την περιήγηση ηλεκτρονικών χαρτών ενεργοποιεί σε μεγάλο βαθμό το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή τους στο μάθημα της ιστορίας, ευαισθητοποιώντας το προσωπικό στυλ μάθησης και τις ανάγκες του/της κάθε μαθητή/τριας χωριστά. Επίσης, συμβάλλει στην εμπλοκή των μαθητών/τριών σε δραστηριότητες που αναπτύσσουν τη δημιουργικότητα, και τις ικανότητες υψηλότερου επιπέδου σκέψης, όπως η ικανότητα ανάλυσης και σύνθεσης πληροφοριών, σχεδιασμού και οργάνωσης δράσεων σ' ένα πλαίσιο σχέσεων ομαδικότητας και συνεργασίας, ενώ δίνει την ευκαιρία σε όλους/ες να πετύχουν καλύτερα αποτελέσματα στην εργασία τους, αυξάνοντας έτσι την αυτοεκτίμησή τους. Τέλος, μειώνει μαθησιακά τις διαφορές ανάμεσα στους μαθητές με ή χωρίς μαθησιακά προβλήματα.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Κόκκινος Γ. (2003). Οι εφαρμογές των νέων τεχνολογιών στο μάθημα της Ιστορίας, στο: του ίδιου, *Επιστήμη, Ιδεολογία και Ταυτότητα. Το μάθημα της Ιστορίας στον αστερισμό της υπερεθνικότητας και της παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα: *Μεταίχμιο*, σ. 351-361.

Λεοντσίνης Γ. (2003). Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα διδακτικής της ιστορίας και του περιβάλλοντος. Αθήνα: *Ινστιτούτο του βιβλίου-Δ. Καρδαμίτσα*.

Σμυρναίος Α. (2008). *Η Διδακτική της Ιστορίας*. Αθήνα: *Γρηγόρη*.

Χαρίτος Χ. (2003). *Εισαγωγή στην Τοπική Ιστορία*. Βόλος: *Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας*.

Μονιότ Η. (2000). *Η διδακτική της Ιστορίας*. Αθήνα: *Μεταίχμιο*.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

Elster A. (2001). Learning through the arts program goals, features and pilot results. *International journal of Education & the Arts*. 2(7):1-18 Nov. <http://ijea.asu.edu/v2n7/avaktήθηκε> 19/7/2012

www.kastra.eu, Κάστρο, προσπελάστηκε στις 2-02-2012.

www.egpaid.blogspot.com, Κλέφτες και αρματολοί, προσπελάστηκε στις 2-02-2012.

<http://www.evagelistria-skiathos.gr/gr/main/welcome.htm>, προσπελάστηκε στις 2-02-2012

http://www.golden-greece.gr/places/sporades/skiathos/skiathos_skiathos.html, προσπελάστηκε στις 2-02-2012.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ (ενδεικτικό φύλλο εργασίας)

ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Στης Σκιάθος τα ψηλά βουνά

Στης Σκιάθος τα ψηλά βουνά, τ' απάτητα τα δάση,
χρυσός αϊτός επέταξε και ποιος να τόνε πιάση;
Ο Νικοτσάρας ήτανε, ο ξακουστός λεβέδης.
Συδροφοί τον εσκότωσαν, σύδροφοί τον θρηνούσαν
και δε do μαρτυρούσαν.
Ούτε σε χώρα τάφηκε ούτε σε μοναστήρι,
μον' πήγαν και τον έθαψαν στου Λεχουνιού το ρέμα.
Χρήμα πολύ του βάλανε στο δάφο του μαζί του,
μαζί και το τουφέκι του, μαζί και το σπαθί του.

Ο Νικοτσάρας

Τι έχουν της Ζίχνας τα βουνά και στέκουν μαραμένα.
Μήνα χαλάζι τα βαρεί, μήνα βαρύς χειμώνας;
Ουδέ χαλάζι τα βαρεί, ουδέ βαρύς χειμώνας.
Ο Νικοτσάρας πολεμάει με τρία βιλαέτια,
Τη Ζίχνα και το Χάντακα, το έρημο το Πράβι.
Τρεις μέρες κάνει πόλεμο, τρεις μέρες και τρεις νύχτες,
Χωρίς ψωμί, χωρίς νερό, χωρίς ύπνο στο μάτι.
Χιόνι έτρωγαν, χιόνι έπιναν και τη φωτιά βαστούσαν.
Τα παλικάρια φώναξε τοις τέσσερις ο Νίκος.
«Ακούστε, παλικάρια μου, λίγα κι αντρειωμένα
Βάλτε τσελικί'ς την καρδιά και σίδερο'ς τα πόδια
Κι αφήστε τα τουφέκια σας και βγάλτε τα σπαθιά σας,
Γιρούσι για να κάμωμε να φτάσομε το Πράβι».

Ταξιδεύω στο χρόνο και μαθαίνω την ιστορία του τόπου μου:

1. Ακούω και μελετώ τους στίχους των δημοτικών τραγουδιών. Ψάξτε στο youtube το δημοτικό τραγούδι με τίτλο: «Ο Νικοτσάρας» και κάνετε κλικ στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή σας το δημοτικό τραγούδι «Της Σκιάθου τα ψηλά βουνά».

2. Συγκρίνοντας το δημοτικό τραγούδι με το κείμενο:

1) Συγκρίνοντας το δημοτικό τραγούδι «Της Σκιάθου τα ψηλά βουνά» με το ιστορικό κείμενο «Χρόνια Τουρκοκρατίας» (1538-1821), σελ. 95-98 και 102. (Φραγκούλας Ι, 1978):

- α) Πώς σχετίζεται το δημοτικό τραγούδι με αυτά που διαβάσαμε στο κείμενο;
 - β) Τι επιπλέον μπορείτε να μάθετε από το τραγούδι που δεν μπορείτε να μάθετε από το κείμενο;
 - γ) Τι ξέρετε από το κείμενο που δεν το ακούσατε από το τραγούδι;
-

2) Συγκρίνοντας το δημοτικό τραγούδι «Ο Νικοτσάρας» με το ιστορικό κείμενο «Χρόνια Τουρκοκρατίας» (1538-1821), σελ. 95-98 και 102. (Φραγκούλας Ι., 1978):

- α) Πώς σχετίζεται το δημοτικό τραγούδι με αυτά που διαβάσαμε στο κείμενο;
- β) Τι επιπλέον μπορείτε να μάθετε από το τραγούδι που δεν μπορείτε να μάθετε από το κείμενο;
- γ) Τι ξέρετε από το κείμενο που δεν το ακούσατε από το τραγούδι.

3.Περιήγηση στο χάρτη

« Στης Σκιάθου τα ψηλά βουνά, τ' απάτητα τα δάση,
χρυσός αϊτός επέταξε και ποιος να τόνε πιάση»;
και
«μον' πήγαν και τον έθαψαν στου Λεχουνιού το ρέμα».

Λαμβάνοντας υπόψη τους παραπάνω στίχους και όσα μάθατε για τη ζωή των κλεφτών, να αναφέρετε τις ονομασίες από τα μέρη όπου εγκαταστάθηκαν οι κλέφτες και οι αρματολοί στο νησί.

- α) Αξιοποιήστε τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

<http://www.in2greece.com/skiathos.htm>

Χάρτης της Σκιάθου - Σκιάθος

www.σκιάθος.com/χάρτης-σκιαθος.php

ή ψάξτε στο google map και βρείτε στο δορυφορικό χάρτη της Σκιάθου τις απόκρημνες περιοχές του νησιού που εγκαταστάθηκαν οι κλέφτες και αρματολοί.

(χάρτης 2)

β) Εντοπίστε το χώρο που σύμφωνα με το δημοτικό τραγούδι θάφτηκε ο Νικοτσάρας. (χάρτης 2 ή χάρτης στο google map).

- γ) «...μον' πήγαν και τον έθαψαν στου Λεχουνιού το ρέμα».

«Κοντά στο χώρο που οι σύντροφοι του έθαψαν το Νικοτσάρα βρίσκεται ένα μοναστήρι».

Περιηγηθείτε στο χάρτη της Σκιάθου και προσδιορίστε τη θέση του μοναστηριού με βάση τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα (Β.Ν.Α.Δ.).

Το προαύλιο της Μονής Ευαγγελίστριας

4. Μικροί ερευνητές

Μπείτε στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις που σας προτείνονται παρακάτω:

<http://www.evagelistria-skiathos.gr/gr/main/welcome.htm>

http://www.golden-greece.gr/places/sporades/skiathos/skiathos_skiathos.html

Κατόπιν περιηγηθείτε στην ιστοσελίδα:

α) Τι επιπλέον μπορείτε να μάθετε από το κείμενο της ιστοσελίδας που δεν το μάθατε από το τραγούδι «Της Σκιάθου τα ψηλά βουνά;»

β) Τι ξέρετε από το τραγούδι «Της Σκιάθου τα ψηλά βουνά» που δε το διαβάσατε στο κείμενο;

5. Ας πάρουμε ρόλους.

Πάρτε ρόλους και γράψτε ένα διάλογο ανάμεσα στον Νικοτσάρα, τους κλέφτες και άλλους γνωστούς σπλαρχηγούς με θέμα την επιθυμία τους αλλά και τον προβληματισμό τους να συμμετέχουν στην επανάσταση εναντίων των Τούρκων μετά από το κάλεσμα των πρωτεργατών της στη στεριά. Το σκηνικό θα διαδραματίζεται στη Μονή Ευαγγελίστριας.

Η πρώτη ελληνική σημαία που υψώθηκε στη μονή της Ευαγγελίστριας.

6. Μικροί συγγραφείς, εικονογράφοι και στιχουργοί

1) Μελετήστε, σχολιάστε και γράψτε σε ένα κείμενο τα στοιχεία και τις πληροφορίες που καταγράψατε.

2) «Τα ιστορικά γεγονότα δεν περιγράφονται μόνο με λέξεις αλλά και με εικόνες». Αφού αποτυπώσατε τα ιστορικά γεγονότα με λέξεις, να κάνετε το ίδιο με σχέδια και χρώματα. Προσπαθήστε να εικονογραφήσετε το κείμενό σας.

3) Δοκιμάστε να γίνετε οι δημιουργοί ενός τραγουδιού με τη μελωδία του δημοτικού τραγουδιού «Της Σκιάθου τα ψηλά βουνά».

Η παρουσίαση των εργασιών και του διαλόγου θα γίνει το τελευταίο διδακτικό δίωρο.